

FELSEFE VE İÇTİMAİYAT

Mecmuası

Üç ayda bir çıkar

Türk felsefe Cemiyetinin resmi organıdır

Müdürü : Mehmet Servet
Müessisi : Agâh Sırrı

Müdürlük — Muhterem okuyucularımıza
M. Şekip — (Pierre Janet) - nin ruhiyat sistemi.
M. Bonnafous — Sociologie et géographie humaine.
A. Franceschini — İtalyanın muasır felsefe cereyanları.

NOTLAR VE TENKİTLER

M. Servet — İktisadî Mezhepler Tarihi (Gide ve Rist)

HULÂSALAR VE TAHLİLLER

Emile Bréhier, *Histoire de la philosophie allemande*. — D. Parodi, *les bases psychologiques de la vie morale*. — Harold Höfding, *Les conceptions de la vie*. — H. Sée, *Science et philosophie de l'histoire*. — Ch. Blondel, *Introduction à la psychologie collective*

MEVKUTELER

Publications of the American Sociological Society. — Giornale Critico della Filosofia

Adres : İstiklâl Lisesi, Şehzadebaşı, İstanbul

Hüsnütabiat matbaası

İSTANBUL

1929

akla bindirmek isteyen her nazariye amelî hayatta feyz ve tesiri olduğunu isbata, "suretten maddeye," nasıl geçildiğini iradeye mecburdur. "Ahlâk hakkında aklî bir nazariye beşeriyetin hayatî ve ruhî tekâmülü hakkında bugünkü malûmatımızla telif olunabilir mi?" - D. P. bu meseleyi hal için eserini dört fasla taksim etmiştir. Birinci fasılda meyelânlar, ikinci fasılda fikir ve irade mevzuu bahistir. İnsanın zihni melekeleri, hafızası, tahmin kudreti, tahlile istidadı yüzünden hayatî meyelânlarla bir muvazenesizlik husule geliyor. Böylece hayvanların sevkı tabiiilerle tanzim edilmiş hayatında mümasili mevcut olmayan bir mesele insan hayatında meydana çıkıyor; meyelânları nizama sokmak, kemiyetlerini tayin etmek, nimetlerin silsilei derecatını bulmak lâzım geliyor; ahlâk meselesi budur. Biz bilen, isteyen, irade eden bir vucuduz, bundan dolayı nefsimiz üzerinde aksi tesirde bulunmağa muktediriz, hareketlerimiz hakkında hükümler verir ve bu hükümlere göre faaliyetimize istikamet verebiliriz. Lâkin bu hükümlerin kıymeti nedir? Kitabın üçüncü faslı bu suale cevap vermeye çalışıyor. Fikrimize kalırsa en mühim kısım olan bu parçayı İlâhiyat Fakültesi mecmuasının dokuzuncu sayısında tercüme ve neşreyledik. D. P. ye göre insanın umumî gayelerinin bir aklî nazariyesini yapmak mümkündür. Beşeriyetin tanıdığı ve kıymetini tastik ettiği gayeler keyfi ve indî değildirler; sadece içtimai ve haricî tazyiklerin mahsulü de değildirler. Fikir cihetinden son derece zengin ve kesif olan bu sayfalar bir iki satırda hulâsa olunmaz. Karii hiç olmazsa tercümemizi okumaya teşvik ederiz.

"Ahlâklılık ze terbiye," ünvanını taşıyan son fasılda müellif ahlakta vazolunan nazari prensiplerin amelî hayattaki müessiriyeti şeraitini tetkik ediyor. Ahlâk hem inzibat ve inkıyat, hem de hürriyet ister. Yekdiğerine zıt gözüken bu iki neticeyi tevhit ve telif için en müessir âmil hayatta görülen misallerdir; bunların ruhta uyandırdığı "admiration," hayranlıktır. İctimai hayatın ahlâk için ehemmiyeti de bundandır. Aile, meslekî heyet gibi zümreler içinde fert ahlâkî iradesini inkişaf ettirmeye sebep olan içtimai saikleri bulur. Fakat insan bu içtimai saiklere itaat etmekten başka bir şey yapmazsa, ortada yalnız inzibat, "conformisme," vardır; yoksa hakikî ahlâklılığı D. P. bir hayat hamlesi tarzında tasavvur etmekten çekinmiyor, fakat aklî olan bir hamle !

Harald Höffding - Les Conceptions de la Vie, Paris. Felix Alcan, 1928, S. 160.

Danimarkalı ihtiyar feylesof bu kitabında "Lebensanschauung,"lardan, hayat telekkilerinden bahsediyor. Kitap sekiz fasla ayrılmıştır. 1. Marifet

nazariyesi, 2. Uzviyet, 3. Şahsiyet, 4. Hayat telekkisi, 5. Kâinat telekkisi, 6. Din, 7. Hayatın şiiri. Zaten hülâsalarından ibaret olan bu kısa fasılları tekrar hülâsa etmeye imkân yoktur. Seksen yaşını geçtikten sonra halâ cevval olan tefekkür kudreti ile H. H. hayat ve kâinatın arzylediği nihai meseleleri gözden geçirirken mütezat cereyanları hazm ve tevhit etmeye kabiliyetini bir kere daha irae ediyor. Bu zekâ kudreti kadar bizi meftun eden bir cihet daha var : en yüksek bir manada insan olan bir şahsiyet.

H. Sée . — *Science et Philosophie de l'Histoire*. Paris, Felix Alcan, 1928, s. 513.

Bu kitap iki kısımdan mürekkeptir. Birinci kısmında müellif tarih felsefesini ve bir ilim olmak itibari ile tarihi tetkik ediyor. Birinci fasıl tarih felsefesinin Fransada ve Almanyadaki şekillerine, ikinci fasıl Hegele, üçüncü fasıl Auguste Comte'a, dördüncü fasıl Cournot'ya tahsis edilmiştir. Beşinci fasılda müellif tarihin bir ilim olup olmadığını tetkik ediyor. Kimse tarihin riyaîye, fizik veya kimya gibi bir ilim olduğunu iddia edemez. Tarihte riyaî nispetler ortaya konamaz. Bundan başka ilim küllî hakkındadır; tarih ise ferdî ve cüz'î olan ile iştigal eder; tarihte fertlerin rolü mühimdir. Mamafî tarih, tasvir eylediği hadiselerin izahı ile meşguldür. İzah demek illetlere irca demektir. Tarihî hadiseler son derece mudil olduklarından tarihte illetlerin taharrisi pek güçtür. Altıncı fasılda tarihte mukayeseli usulden bahsediliyor. Bu usul sayesinde iktisadî ve siyasî hadiselerin karşılıklı nüfuzlarını tespit etmek mümkün olur. Yene bu usulü tatpik ederek tarih içtimaiyat, iktisat ve coğrafya ilimlerine yardımcı olur. Yedinci fasıl tarihte tekâmül fikrine tahsis edilmiştir. Bu fikri ihtiyatla kullanmalı. Zira tekâmül etmiyor gözüken medeniyetler var. Tekâmülde, düz bir hattı muntazaman takip etmesi de bundandır. Netice olarak müellif, tekâmül kanunlarının "Farazî", mahiyeti üzerinde ısrar ediyor. Son fasılda müellif tenkidî ve ilmî bir tarih felsefesinin imkânını kabul etmektedir.

Kitabın ikinci kısmında, müellif, tarihe ve müverrihlere ait on iki tetkikini toplamıştır. Sahifa 261-507 .

Dr. Ch. Blondel. *Introduction à la psychologie collective*. Paris, 1928. s. 212.

Bir fransız tabiin muhtelif ilimleri herkese tanıtmak maksadı ile neşrettiği kitaplar arasında Strasburg darülfünunu profesörünün bu kıymetli yazısı çıktı. "Psychologie collective", taharriyatının yekûnunu çekmek